

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Non furtum facies.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Alientes et facientes pari pena plectendi sunt. lxxvj. di. 7. c. facies. Etiam administrat aliquando hospitibus suis cibaria inhibita propter lucrum: ut in quarta feria carnes et butyrum in sextis feriis. In quo non modicum peccat tam comedentes quam etiam administrantes nisi sint infirmi. Patet extra de obseruan. seiu. c. consilium. Sexto peccant pro modo furti laboratores coes: qui hoc faciunt in tribus vel quatuor diebus: quod possunt facere in uno vel duobus: facientes directe contra illud preceptum naturalis legis. Quod tibi non vis fieri: alteri ne feceris. Sed ipsi minime vellunt quod alius eis sic laboraret. Et tales etiam sunt fures reipublice: et tales tenentur ad restitutionem. Septimo peccant in rempublicam omnes artifices falsificantes suos labores: sicut pistores si pistant panem cantabricium aut in parua quantitate nimia: aut est semicoctum: et tamen inde recipit equale pretium. Sic etiam peccat sartor: qui infideliter laborat: aut nimium recipit pro salario: quod accipit aliquando tres solidos: sed vix meruit duos. Sic etiam peccat contra rempublicam textrices et textores qui subtrahunt partem staminis aut filorum: sic etiam peccant mercatores: qui falsificant sua mercata: sic braxatores et capones qui vendunt vinum corruptum: et penestici vendentes butyrum corruptum. Sic etiam peccant sutores qui corium comburunt et faciunt sotulares: et pellifices quando faciunt pellicea de pellibus corruptis aut rimiculosis etc. De alijs officijs peccata eorum redundant in magistros gildonum qui talia non corrigunt: quia consentientes et facientes pari pena plectendi sunt: nec caret scrupulo societatis occulte: qui manifesto facinorosi desinunt obuiare. vtz. ca. error. lxxxiij. di. Tertius modus furandi rempublicam est in expendendo quasi bona reipublice dilapidant ultra necessitatem a gubernatoribus reipublice. Nam magnam peccatum est dilapidare bona propria: ergo grauius peccatum est consumere superflua bona communitatis. Sic etiam peccant illi officiales communitatis qui propria percurant utilitatem de pecunijs vel bonis ciuitatis. Et hoc de iure minime facere possunt: nisi habeant licentiam a ciuitate. Quod patet pro tale exemplum. Fuit quidam ciuis bononensis de maiore

rebus que communitati fuit infidelissimus: bona communitatis dilapidando: recipiendo qua litercumque potuit. Qui dum iacuit in agone voluit ordinare testium dicens notario. Scribe. Omnia bona que relinquo do uxori et filio meo. Corpus meum do vermibus: aiam vero trado diabolo trucidanda impetu. Audientes hoc circumstantes fuerunt territi et dixerunt. Cur sic animam daret diabolo: quod nullo modo deberet facere. Respondit. Quod scripsi scripsi. Adducti fuerunt viri spirituales: ut eum a tali proposito auerterent: et ille minime facere voluit. Qui eum finaliter interrogauerunt: cur sic aiam daret diabolo. Respondit. Ego defraudaui communitatem quasi in mille ducatis: quos ego inutiliter consumpsi: quos restituere non possum. Et sic in tali desperatione mortuus est: et in ecclesia sepultus. De mane inuenerunt eum reiectum de sepulchro tanquam indignum in tali loco sepeliri. Qui iterum terra coopertus est: et in nocte sequenti fuit tantus strepitus in ecclesia causatus et sonitus campanarum quod vicini putauerunt ecclesiam funditus submergi: et inuenerunt cadaver illud de ecclesia electum. Tandem corpus illud proterunt in unam fonteam plenam aqua: in qua diabolus horribilia operabatur: ita quod nemo erat ausus accedere seu appropinquare ad eam.

¶ Non furtum facies.

Quarto peccant contra illud preceptum raptorum. vt patet 3. xliij. q. vj. c. penale. Dicit ibidem Augustinus. Penale est occulte auferre: multo maioris pene est visibiliter eripere seu auferre. Ergo rapientes siue occulte siue palam habent preceptum suum. Furti enim nomine bene intelligitur omnis illicita usurpatio rei aliene. Non enim rapinam permisit qui furtum prohibuit. Atque furti nomine in lege veteris testamenti et rapinam intelligi voluit. Aperte enim significauit quicquid illicite rei proximi auferat. Hec Augustinus. Sic patet quod magis delinquit raptor quam fur. Idem patet in institutis de vi bonae rap. in principio. Omnis raptor est fur: vt patet ibidem. Et sunt in rapine in quatuor gradus: scilicet

Preceptum Septimum

Res violentèr auferendo.
Res inuentas retinendo.
Rapinas spoliando.
Superflua non distribuendo.
Primus gradus est res violentèr auferendo: vt sunt raptores bestiarum: qui vocantur abigei. ff. ad. l. iuliam. l. j. per totum. z. xxii. q. iiii. quid ergo. Et de illis dicitur Job. xij. Abundant tabernacula predonum z audacter prouocant deum cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Sup. q. dicit beatus Gregorius. Sed intelligendum nobis est quomodo predones appellantur cum protinus addatur: cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Et dubium non est: quia violentorum adiutor deus non est. Respondet. Sciendum est quod aliud est quod omnipotens deus misericorditer tribuit: aliud quod iratus habere sinit. Nam quod peruersi predones faciunt: hoc dispensator equissimas fieri non nisi iuste permittit: vt z is qui recipere sinitur: cecatus mente culpam augeat z is qui rapinam patitur: iam eiusdem rapine damno pro alia quam ante perpetravit culpa feriat. Ecce enim quidam in motis fauce constitutus insidiatur itinerantibus. Sed is qui iter agit iniqua fortasse aliquando quedam perpetravit. Et quod omnipotens deus malum suum in presenti vita retribuens atque hunc insidiatorem manibus vel spoliari rebus vel etiam interire permittit. Quod ergo predo iniuste appetit: hoc equissimus iudex omnino iuste fieri permittit: vt z ille reciperet hoc quod iniuste fecerat: et iste grauius quandoque feriat: pro cuius nequiciam nequissimam voluntatem z culpam omnipotens deus in alterum iuste vindicauit. Ille purgatur qui opprimitur in isto iusto: reatus auget qui opprimit. Utinam ille de profundo nequitiæ quandoque ad penitentiam redeat. Hec Gregorius. Et talis rapina est maius peccatum quam furtum. vt patet p. ca. xliii. q. v. c. Penale est occulte auferre: multo maioris pene est visibiliter rape. Idem dicit sanctus Thomas secunda secundæ. q. lxxvi. Nam violentia est magis contra voluntatem: quam si fieret ex ignorantia. Etiam per rapinam non solum infertur alicui damnum in rebus: sed etiam vergit in

iniuriam persone. Secundo est peior quam usurarius: quia in usura concurrunt voluntas dantis usuram: sed in rapina nullo modo immo compelluntur pauperes accedere ad usurarios. Tertio est peior diabolo propter tria: quia diabolus solum torquet in futuro qui hic male agunt. Sed illi e converso plus hic torquent bonos quam malos. Proverbiorum. ij. Viri sanguinum oderunt simplicem. Diabolus enim se iustificare potest in comparatione istorum dicens. Ego affixi in inferno solum illos qui meruerunt: sed illi e converso illos spoliauerunt qui nunquam meruerunt. Secundo quia diabolus timet angelum hominis z signum crucis: aquam benedictam z alia sacramenta. Sed raptores: nec ipsum deum: nec angelum: nec signum crucis: nec aquam benedictam timeant: sed se uicium suam exercent violentèr in homine ipsum spoliando. Tertio quia diabolus solum punit in inferno: ubi est proprius locus tormentorum: sed illi in mundo: ubi deus dedit homini libertatem de suis rebus secundum suam voluntatem: ergo merito illi raptores possunt dici diaboli in mundum missi: ad faciendum illud in mundo: quod diabolus facit in inferno. Quarto sunt pauperum homicide. Ecclesiastici. xxxiii. Qui auferit panem acquisitum in sudore quasi qui occiderit proximum suum: quia isti auferunt ab eis bona temporalia: in quibus eorum vita consistit: ergo ipsi digni sunt morte. sicut patet. ij. Regum. xliii. Cum Nathan proposuisset parabolam dauid de diuite qui abstulerat pauperi unicum ouem: dixit eum dignum morte. Ideo dicitur in canone. lxxvi. distin. capitulo. Pasche fame esurientem: si non paupis occidisti. Quinto sunt a deo maledicti: z prima ab ecclesia. vt patet extra de rap. ca. j. Ubi dicit. Illi autem de loco ad locum iter faciunt z ibi rapinas z depredationes faciunt: placuit vt ab illius loci prelato excommunicentur: z intelligo rapinam esse quando est bellum iniustum ex parte rapientis: z denegetur eis penitentia nisi reddant ablata si possint: vel cautionem faciant de reddendo. Et autem quis distulerit usque ad articulum mortis: et si petit penitentiam

tentiam tunc non est ei deneganda: si propinqui volunt pro eo satisfacere. Qui etiā ad hoc cogi debent quantum habent de bonis eius cui succedūt. vt patet extra de raptō. ca. in lris. Si autem quis sit vere penitens fecit quod potuit: licet tamen tarde et non habet unde reddat: nec etiam propinqui vel heredes volunt pro eo satisfacere: licet et potest absolui: et viaticum potest sibi dari: tamē nullus clericorum debet interesse eius sepulture: neque elemosinas eius recipere. vt patet extra. e. sup. eo. dicit Innocentius. quod hoc intelligit de notorijs raptoribus et non de occultis. fm leges raptorum infra annum puniunt in quadruplum. Post annum in simplum: re ipsa in quadruplum computata. extra. ff. de vi bo. raptō. l. j. et ij. Et hoc si agatur ciuilliter. Si autem criminaliter deponatur si facit cum armis vim repellendo. Si autem sine armis puniunt amissionē tertie partis bonorum. vt patet in l. de pub. iudic. §. Item lex iulia. Secundo maledicunt a proximis Eccl. xxiiij. Unus orans et alius maledicens: cuius vocem exaudiet dominus. Si est vnus qui orat: pro eis multi sunt qui maledicunt. Cuius vocem finaliter audit dominus. Lerte maledicentium. Ergo frequenter penam temporalem eis optatam incurrunt. Cuius exemplum ponitur in speculo historiali lib. xxvj. cap. lxxv. quod quidam porcum vidue abstulit. Plorauit illa: sed non est exaudita. Qui cum comederet percussus est in gutture. Quod vulnus dum vixit: a medicis sanare non potuit. Et ille conuersus ad religionem tanta laboris gutturis molestia afflictus: vt cum alimenta perciperet: et ad geminam refectionem fratrum sibi succedentium discerneret: vix tamen in tanto spacio sumeret vt stomachum recrearet. Tertio maledicent a domino deo in extremo iudicio. dicente illud Math. xxv. Ite maledicti in ignem eternum. Si enim maledicunt illis qui propria non distribuunt dicentes. Esuriui et non dedistis mihi manducare. Quid faciet raptoribus aut quid dicet? Esuriui et abstulistis mihi manducare. Ori meo abstraxistis et dedistis canibus et auibus. Nā auferunt de ore dei et ponunt in os diaboli. Sitiui: et abstulistis mihi quod debui bibere:

imo quod pelus est: sanguinem meum in pauperibus bibistis. Hospes eram et non collegistis me imo domum meam combulistis. Item nudus fui et non cooperuistis me: imo vos subtraxistis vestes meas. De quibus vestris vxoribus fecistis vestes caudatas. Et quandoque trahunt in cauda sua totam substantiam vnus pauperis. Ite infirmus fui: et non visitastis me: sed vos vulnerastis me. In carcere fui et non erulistis me: sed vos in carceribus me cruciastis immo fregistis mihi crura et omnia membra mea. Et quod adhuc pelus est gloriatur de illis. Audiui enim ab vno milite castrensi eum tot rapinas fecisse in iumentis et animalibus quod ex eorum ossibus maius suo castro edificari posset. Alius dixit se tot equos rapuisse: quod si caudis connexi essent: possent extendi ad tria miliaria. Unde gloriantur unde deberent recundari et dolere et penitere: unde incurunt istam horribilem et diuinam maledictionem. Ite maledicti in ignem eternum etc. Legit etiam quod quidam miles rapuit cuidam vidue vnam vaccam. Que cum fletet et instaret peteret vt ei vaccam restitueret propter paruos pueros quos haberet. Hinc Si ego non raperem tunc vnus alius sequens me hoc faceret: et sic vaccam retinuit. Post obitum vero punitus est a diuersis demonibus. Et tamen vnus inter alios incessanter et infatigabiliter puniuit animam eius. Et ille ait. Cur me persequeris et punis magis quam aliquis alius? Respondit. Si ego hoc non facerem: vnus alius sequens me faceret. Et hec sunt verba que dixisti vidue dum eius vaccam rapuisti. Quot clamores viduarum quot fletus pauperum quot lamenta orphanorum et puerorum ipsi capiunt super animas? Vnde in Eccl. dicit. Nunquid despicit dominus preces pupilli et vidue si effundit gemitus? Adultum ergo timere debent tales raptores: quia preces eorum deus non exaudiet. Quia dicit Esa. j. Orationes vestras non exaudiam: quia manus vestre sanguine plene sunt: imo neque orationes bonorum quia feruentiores sunt preces pupillorum et pauperum quam bonorum hominum. Sicut nullus obtinet causam in curia principis: si habet ibi multos et fortes contradicentes. Sexto de

Preceptum Septimum

Ebet cohibere raptores: quia est pena gra-
uissima raptorum: quia in die nouissimo
paupes erunt iudices raptorum. Unde Job.
Iudiciū pauperib⁹ tribuit. Item Sapient.
v. Tūc stabūt iusti in magna cōstantia ad-
uersus eos qui se angustiauerunt. Et tunc
rapine eorū collis eorū imponētur: et sic in
inferno suspendunt. Septimo deberet eos
cogere: quia sepe hic opprimunt egestate.
Unde dicit Proverbiorū. xj. Alij diuidunt
propria et sūt victores. Alij rapiunt aliena
et semp in egestate sunt: imo magis torquē-
tur hic pro inferno habendo q̄ pro regno
celoz. De quibus Petrus blesē. in episto-
la. xiiij. Hodie inq̄t nostri curiales in labo-
re et in erumna: in vigilijs multis: in pericu-
lis maris: periculis fluminū: periculis pō-
tium: periculis montū: periculis in falsis
fratrib⁹: in mortib⁹ frequēter: in cōfractōe
et lassitudine corpis atq̄ in alijs discrimi-
nibus: in quib⁹ gloriā martyrii mererant:
si hec pro chrī nomine sustinerent. Nūc au-
tem sunt martyres seculi: mundi professō-
res: discipuli curie: milites diaboli. Per
multas siquidem tribulationes intrant in
infernum. Iusti siquidem per multas tribu-
lationes intrāt regnum celorum. Hec ille.
Octauo debent eos cohibere: quia rapi-
na est deo odiosa. Iuxta illud Esa. lxx. Ego
dñs amans iudiciū: et odio habēs rapinā.
Etia diabolo est obsequiosa. Est etia pro-
ximo iniuriosa: q̄a vt habeant occasionem
rapiendi querūt causam et mittunt literas
guerraz. cōtra illud qd̄ dicit Jo. iij. Nemine
cōcuttatis: sed estote cōtēti stipēdijs vris.
Nemini calumniā inferatis. Nā nunc rece-
dunt de aratro et sūt armigeri: et pmittūt
se vocari nobiles et sunt rustici nati et hāc
materiam diffusius querat in precepto de
homicidio: in sermone de bello. **S**ecūdi
sunt raptores rerū inuentores. De quibus
xiiij. q. v. capl. Si quid inuenisti: et non red-
didisti: rapuisti: quātū potuisti fecisti: quia
plus non inuenisti. Qui alienum retinet: si
posset etiam tolleret. Deus enim cor inter-
rogat: non manū. Hec Augustinus. Idem
dicit in ca. Multi enī sine peccato putant
esse: si alienū quod inuenerūt teneant. Di-
cunt enim. Deus mihi dedit cui habeo red-

dere. Discāt ergo hoc peccatū simile eē ra-
pine: si quis inuenta non reddit. Si autem
eo animo accepisti vt domino restituas:
non committis furtum. Hoc tamen in libel-
lo debes protestari. vt habetur. ff. de fur-
tis. l. falsis. §. Qui alienum. Sicut quidam
de quo dicit beatus Augustin⁹ in sermō-
bus ad heremitas. in sermone de inuentio-
ne reddenda. De illo tempore quo ipse fuit
mediolani: quidam inuenit pecunie sacculū
et ille fecit scribi epitaphium ad valuas ec-
clesie. Et inuento epitaphio qui pecuniam
perdidit legit. Et accessit ad illum pro resti-
tutione. Et ille interrogauit sacculi quan-
tatem: et alius qualitatem descripsit. Tūc
aperiēs sacculum obtulit ei. xx. solidos. et
ille noluit accipere: tunc obtulit decē et no-
luit accipere: obtulit quinq̄ et noluit. Tūc il-
le stomachatus proiecit sacculum dicens.
Nec ego aliquid pdidi: vtinam tales nunc
essent inuentores rerū. Querit ergo: vtrū
res inuenta sit semp restituenda: Respon-
detur de re inuenta alicubi est triplex distin-
ctio faciēda. Prima est q̄ res inuenitur
que nunq̄ fuit in bonis alicuius saltem de
propinquo sicut gemme vel lapides precio-
si inuenti in littoze maris: et tales res licite
potest retinere homo. Secunda est res
inuenta que de proximo fuit in bonis ali-
cuius nec p̄ derelicta habet a domino ei⁹.
Tūc enī si homo talem rem inuenit animo
restituendi ei cuius fuit: absq̄ peccato fur-
ti potest ipaz recipe vt restituat ei: vel pau-
peribus distribuat si ignorat dominum fa-
cta proclamatione: vt sunt thesauri inuen-
ti in terra. De quibus in institutis de re.
diui. §. thesaurus. si in loco proprio statim
inuentoris sunt. Si autem in loco alieno et
casu fortuito inuenit eū: dimidius sit inue-
toris et dimidius dñi loci. Si vero studio-
se quesit: sicut illi qui vocant diabolum
pro ostētatione thesauri: et inuenit eum in
loco alterius: totus erit domini loci. Si
vero in sacro vel religioso loco et casu for-
tuito inuenit thesaurū: tot⁹ inuentoris fit.
Idem ptz. l. de thesauris. l. Nemo. Ter-
tia distinctio est: si res alicuius fuit de pro-
pinquo et scit cuius est: vel non ostēdit: sed
eam recipit animo retinendi: tunc est fur-

tum rapina et peccati mortale. Tertij sunt
 raptores qui spoliant naufragantes: et ta-
 les grauiter peccant: quia nihil talibus est
 auferendum: imo quicquid de ipso naufra-
 gio inuentum fuerit siue in mari: siue in litto-
 re restituendum est, vt patet. ff. de incen. rui.
 et naufra. l. si quis ex naufragio. Nec ex-
 cusatur a peccato mortali: nisi ea intentio-
 ne receperit vt restituat ei cuius est. Nec
 excusatur quis aliqua consuetudine statu-
 to vel etiā pcepto. Hoc em̄ est contra pceptum
 dñi Leuiti. xix. Diliges proximum tu-
 um sicut teipm̄. Mat. vij. Omnia que vul-
 tis vt faciāt vobis homines: et vos eadē fa-
 cite illis. Itē Thobi. v. Quod tibi odis ab
 alto fieri: alteri ne feceris. Idez est de illis
 qui frangunt pontes aut subuertūt currus
 et tangunt solum. Si epus vel quilibet pla-
 tus tanti criminis esset p̄iceps vel consen-
 tiēs esset deponēdus. vt p̄z extra de accu.
 capi. cum dilecti. Laicus vero admonitus
 nisi satisfecerit est excomunicatus ipso fa-
 cto. vt p̄z extra de rapto. ca. excom̄icationi.
 vbi dicit. Illi qui christianos naufragiū pa-
 tiētēs: quibus fm̄ regulam fidei suffragio
 esse tenentur: damnata cupiditate spoliāt
 rebus suis: nisi ablata restituerint: excom-
 municationi se nouerint subiācere. Et hoc
 intellige nisi pirate sint vel aliquam tyrāni-
 dem exerceāt. Alij qui spoliāt peregrinos
 et christianos pro negotiatiōe vel alijs hone-
 stis causis nauigio vectos sunt excom̄uni-
 cādi. vt p̄z in cap. excom̄icationi. vbi supra.
 Tales om̄es tenent̄ ad restitutionē. Et nō
 solum hi spoliatores sed qui cōtinentur in
 his metris. Iussio consensus cōsiliū pal-
 po recursus. Participans mutus non ob-
 stans non manifestās. Isti sūt participes
 fm̄ illud ps̄. Si videbas furem currebas
 cū eo etc. Primus est iubens furtū vel rapi-
 nam. Illi equaliter peccant: imo aliqui ma-
 gis iubens q̄ faciens: sicut quādo superio-
 res iubēt malum fieri: quibus non est obe-
 diendum Actū. v. Oportet magis obedi-
 re deo q̄ hominibus. Idem. xi. q. iij. caplo
 qui resistit. Nam Herodes nequa q̄ Joā-
 nem baptistam decollauit: sed spiculator:
 et tamen sibi mors Joānis imputat. Ideo
 dicitur in regula iuris. libro. vj. Quod q̄s

facit per alium: per se facere videtur. Sic
 Pilatus non crucifixit Christum nec iudei
 proprijs manibus: sed milites: tamē mors
 christi eis imputatur. Sic et precipiens ra-
 pinam quis non faciat proprijs manibus:
 tamen rei sunt omnium illorum malorum
 que iubent: et etiā damnantur pro illis
 malis nisi restituāt. Sicut enim bonus qui
 iubet facere bonum remuneratur pro illo:
 sic et malus iubens fieri malum damnatur
 pro illo. ¶ Secundus est consiliarius rapti-
 nam aut furtum: et tales sunt filij caphpe:
 qui dedit consilium vt christus occideret.
 Si igitur quis dat consilium: vt proximus
 dānicetur: tenetur ad restitutionē. Sed
 est distinguēdum. Aut enim p̄edo ille siue
 fur hoc erat factururus etiam sine consilio:
 et tunc minus peccat q̄ faciens: nec tenet̄
 ad restitutionē. Aut non erat factururus:
 et sic par est delictum facientis et consilian-
 tis. vt patet. ff. de furtis. l. qui seruo. et ta-
 lis tenetur ad restitutionē. Sic grauiter
 peccant illi qui dant cōsiliū principibus:
 immo instigant eos ad guerras rapinas et
 incendia. Tales illorum malorum rei sunt
 Eccli. xxvij. Facienti consilium nequissi-
 mum super illud deuoluatur: et non cogno-
 scet vnde veniet illi. Cuius exemplum pa-
 tet in Aman Hester. iij. et vij. qui fuit sus-
 pensus in patibulo: quod parauerat Har-
 docheo. Idem patet de principibus qui
 dederunt consilium contra Danielem: vt
 mitteretur in lacum leonū: qui postea per
 se fuerunt missi in lacum leonū. Et deuo-
 rati sunt a leonibus. vt patet Danielis. vj.
 Idem patet de consilio Achitofel: qui ma-
 lum consilium dedit contra Dauid: et sus-
 pendit semetipsum. vt patet. iij. Regum.
 Et sic patet q̄ cōsiliū malum venit super
 Dantem. Ideo dicitur Ecclesiastici. xxvij.
 A cōsiliario malo serua animā tuā. ¶ Ter-
 tius est consentiens. De quibus dicitur ex-
 tra de offi. delega. capi. primo. Q̄ consen-
 tientes et faciētes: pari pena puniunt. Sic
 etiā cōsensus operationis in bonum. De
 quo. xi. q. iij. caplo. Qui peccantibus con-
 sentit: et defendit alium delinquentem: ma-
 ledictus erit apud deum et homines. Idē
 habet. lxxxvi. distin. capi. facientis. Talis

Preceptum Septimum

Reus est omnium malorum: et tenetur ad restitutionem. **Q**uartus est palpo: id est adulator: laudans raptorem vel furem. **U**nde **Psalm.** Laudatur peccator in desiderijs anime sue: et iniquus benedicit. Tales peruertunt ordinem rationis: quia laudant illud quod est vituperabile: et sic mali confortantur in malicijs suis. Talibus minatur dominus ve eterne damnationis. **Eccl.** quinto. **U**e qui dicitis bonum malum: et malum bonum: ponentes tenebras lucem et lucem tenebras. **Q**uare est quod tam viri quam mulieres multiplicantur in malicijs: nisi quia laudantur in malicijs suis et in peccatis eorum sicut dicunt de raptoribus. **I**sti non habent manus sanctorum: audent enim rapere. **U**nde **Hieronymus** super **Psalm.** Nihil est quod tam facile corrumpit mentes hominum: sicut adulatio. Plus nocet lingua adulantis quam gladius persecutoris. **S**ed ista adulatio potest fieri tripliciter. **P**rimo attribuendo alicui hominum quod quis habet: et hoc mala intentione: sicut pharisaei christo. **L**ui attribuebant veritatem: scilicet doctrine vite et iusticie dicentes. **M**agister scimus quia verax es. **E**cce veritas vite et iusticie: propter secundum dicebant. **O**mnia in veritate doces. **P**ropter tertium subdunt. **N**on est tibi cura de aliquo. **H**oc fecerunt ut eum caperent in sermone: ergo est mortale peccatum. **S**ecundo fit approbando malum quod quis habet: quod est mortale peccatum. **U**t patet. **xlvj. distn. cap.** sunt nonnulli qui dum malefacta hominum laudibus efferunt augent quod increpare debuerunt. **T**ertio fit ut bonum quod quis habet nimis extollendo: et hoc potest esse veniale et aliquando mortale. **Q**uintus est participans id est parte capiens de furto vel rapina ut primo qui inde comedunt vel bibunt. **E**t tales tenentur ad restitutionem. **S**ed quid faciet vxor raptoris vel furis. **P**otest ne comedere de furto vel rapina. **R**espondetur quod si maritus habet aliquid de iusto: de illo mulier separatim debet viuere. **S**i vero nihil habet nisi rapinam debet suis proprijs manibus laborare vel ostiatim mendicare et sic victum querere. **U**t dicit **Hostiensis**. **S**i autem mari-

tus sit ita malus quod omnino cogat eam viuere de rebus raptis: nec potest sibi aliunde victum querere tunc ne fame moriatur: restat ei triplex remedium. **U**num quod ipsa viuat de dote vel de spōsalicio. **S**ecundum est quod ipsa denūciat episcopo qui potest compellere maritum: ut pascat vxorem suam de iusto. **U**t patet. **ij. q. j. cap.** **S**i peccauerit. **T**ertio si de nullo alio sustentari possit nisi de rapina comedat inde in dei nomine: quia necessitas legem non habet: et proponat tamen restituere quanto citius poterit. **S**ecundo etiam participant ementes rapinam vel furtum: et tunc est distinguendum tamen. **N**am ille qui emit rapinam aut intendit gerere negocium alterius cui res est ablata: et tunc potest repetere precium quod dedit: et expensas quas circa illam rem fecit. **U**t patet. **l. de re. v. l. domum.** **A**ut intendit gerere negocium proprium: puta quia emit ut retineat: aut ergo emit si de bona aut mala. **S**i fide mala: puta quia sciuit rem fuisse furatam: sic emptor grauat se sex modis. **P**rimo semper tenetur restituere rem: etiam si alias moriatur vel violenter auferatur. **S**ecundo tenetur restituere omnes fructus perceptos in medio tempore: et qui medio tempore percipi poterant. **T**ertio res est estimanda secundum eius optimum tempus: puta si res tempore venditionis fuit melior quam postea. **Q**uarto non potest repetere precium quod dedit. **Q**uinto non potest agere de precio soluto contra venditorem. **O**bstat enim sua turpitudine: nisi de hoc expresse tacuit. **U**t. **iiij. q. v. cap.** **H**oc ius. **S**exto perdit etiam expensas voluntarias. **S**i enim emit fide bona: puta quia credit rem esse iustam: sic bona fides quattuor sibi confert. **P**rimo non tenetur rem restituere durante bona conscientia. **S**ecundo potest rem alienare et vendere durante bona conscientia. **T**ertio non tenetur rem restituere in casu fortuito durante bona fide: et si res interim pereat absque culpa sua in nullo tenetur respondere. **Q**uarto post restitutionem rei potest agere contra venditorem de precio quod dedit. **S**i autem probabiliter credit bellum iustum fuisse: puta quia vicini vel etiam sa-

plentes hoc dicunt: tamen similiter illa bona fides confert sibi illa quatuor supra dicta. Si autem postea sciverit bellum intussum fuisse: tunc debent restituere rem et fructus extantes: non autem consumptos. **S**eptimus est mutus id est qui solo verbo posset prohibere rapinam vel defendere ne alij raperet. Quia dicit regula iuris libro sexto. Qui tacet consentire videtur. Sicut custos turris videns rapientem et non clamans consentit. Ergo secundum Bernardum intelligitur de illo qui ex officio tenetur defendere alias non: vel de illo qui tacet in synodo vel etiam civili iudicio ubi talia fore facta merito debet publicari. **O**ctavus est hospitatus vel colligens furem aut raptorem eum occultando. Qui enim non indicant furem domino suo ipsum querenti: participes furti sunt. ut extra de furtis. ca. qui cum fure. Sed hoc intelligendum est de illo qui furem ideo non vult prodere ut participes furti fiat. Et tales tenentur ad restitutionem. **N**onus est non obstans id est qui de facto posset resistere sine suo periculo: et non facit: et si ad hoc ex officio teneatur ob stare ut sunt principes et prelati: participes sunt omnium illorum peccatorum. ut patet. xxij. q. iij. Qui potest obviare et perturbare puerfos et non facit: nihil aliud est quam impietatem eorum fouere: nec caret scrupulo societatis occulte qui manifeste facinorosi desinit obviare. Et. xij. q. vij. negligere. **H**ij omnes tenentur restituere quilibet in solidum nisi vnus satis fecerit: quia bona fides non patitur quod idem bis exigatur. ff. de rei iur. bona fides. Alij dicunt quod qui causa fuit totius spoliij talis tenetur reddere in solidum: alias non tenetur nisi de parte percepta. Utinam tales compellerentur ad restitutionem: sicut de quibusdam de quibus beatus Gregorius. in. j. dial. dicit. Longe viderida gothorum comes cum exercitu in loco eodem venisset dei seruus libertinus ex caballo in quo sedebat ab eius seruis proiectus est: qui iumentum perditum damnum libenter ferens etiam flagellum quod tenebat: diripientibus obtulit dicens. Tollite ut habeatis qualiter hoc iumentum minari possitis: quibus dictis protinus se in oronem

dedit. **C**ursu autem rapido predicti ducis exercitus puenit ad flumen nomine vulturnu: ibi equos suos ceperunt singuli hactis tundere calcaribus cruentare: sed tamen equi calcaribus celi: calcaribus cruentati: fatigari quidem poterant: sed moueri non poterant: sicque aquam fluminis tangere quasi mortale precipitium pertimescebant. Longe diu sessorum singuli fatigarent vnus eorum intulit: quod ex culpa quam seruo dei in via fecerant illa itineris sui stipendia toleraret. Qui statim reuersi post se: libertinum inuenerunt in oratione prostratum. Qui cum dicerent. Surge tolle caballum tuum. Ille respondit. Ite cum bono. Ego opus caballo non habeo. Descendentes vero eum inuitum super caballum de quo eum posuerant leuauerunt: et protinus abscesserunt. Quorum equi tanto cursu illum quem prius transire non poterant fluuium transierunt: ac si se fluminis alueus aquam minime haberet. **Q**uartus gradus raptorum est superflua retinere. de quibus. xliij. di. hospitalione. ubi dicit Hieronymus. Aliena rape conuincit: qui ultra sibi necessaria retinere perbat. Et. xliij. di. c. sicut hij. sub verbis Ambrosij. Non minoris criminis est habenti tollere: quam cum possis et abundas indigentibus denegare. Esurientium panis est que tu detines: nudorum indumentum est quod tu recludis: miserorum redemptio et absolutio captiuorum est pecunia quam in terra defodis. **H**ec ille. Sequitur quod maxime peccant plati ecclesiarum thesaurifantes sibi de bonis ecclesie. Unde Bernardus. ad fulconem. Quicquid ultra victum et vestitum retines tuum non est: pauperum est: furtum est: rapina est. Unde Ambrosius: et ponunt eius verba. xij. q. ij. c. Aurum habet ecclesia non ut seruet sed ut eroget et subuentat in necessitatibus. Et in capitulo. Gloria episcopi est pauperum providere penurijs: ignominia omnium sacerdotum est proprijs studere diuitijs. Sic etiam sunt raptores diuites huius seculi tenaces.

De peccantibus per vsuram.

Quinto peccat contra illud preceptum vsurarij: quia nomine furti intelligitur omnis illicita rei aliene occupatio.